

Vergaderjaar 2022–2023

36 180

Doen waar Nederland goed in is – Strategie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Nr. 29

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 november 2022

In de BHOS-nota «Doen waar Nederland goed in is» (Kamerstuk 36 180, nr. 1) van juni 2022 (hierna: BHOS nota) is aangekondigd dat het kabinet een herzien actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling zal presenteren, waarbij de nadruk zal liggen op onderwerpen die ontwikkelingslanden helpen de *Sustainable Development Goals* (SDG's) te realiseren en waarop Nederland een verschil kan maken. Op verzoek van uw Kamer¹ heeft Nederland sinds 2016 een actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling, dat in 2018 is herzien. In dit derde actieplan wordt nader ingegaan op het belang van beleidscoherentie voor ontwikkeling en het behalen van de SDG's wereldwijd. Per onderwerp wordt een overzicht van de gestelde doelen gekoppeld aan de SDG's, inzet en indicatoren aan de hand waarvan voortgang zal worden gemeten en waarover jaarlijks aan de Tweede Kamer wordt gerapporteerd.

Introductie

Voor armoedebestrijding en duurzame groei in arme landen is niet alleen het Nederlandse beleid op ontwikkelingssamenwerking van belang, maar ook een daarmee samenhangend – coherent – beleid op andere beleids-terreinen. Denk bijvoorbeeld aan internationale handel en belastingen. Beleidscoherentie voor ontwikkeling heeft tot doel om grensoverschrijdende mogelijke negatieve effecten van niet-OS beleid zoveel mogelijk te verminderen en de positieve effecten ervan zo groot mogelijk te maken. In de BHOS nota is aangekondigd dat het herziene actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling zich zal richten op drie thema's, waaronder verschillende subdoelen worden samengebracht. Het verkleinen van de Nederlandse klimaat, land en watervoetafdruk; onwettige geldstromen en belastingontwijking, en vaccin- en gezondheidsongelijkheid. Deze thema's

¹ Motie van het lid Van Laar, 31 maart 2016, (Kamerstuk 33 625, nr. 209)

zijn zowel voor Nederland als voor ontwikkelingslanden (OS landen) belangrijk.

De BHOS nota bouwt voort op het regeerakkoord «Omzien naar elkaar, vooruitzien naar de toekomst» waarin het kabinet op hoofdlijnen heeft afgesproken hoe het wil inzetten op enkele belangrijke maatschappelijke opgaven. Een van de grootste opgaven is het tegengaan van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies: *«Wij willen ons maximaal inspannen om ons land en onze planeet leefbaar en bewoonbaar te houden. Daarom ook streven we de klimaatdoelstelling van maximaal 1,5 graad van het Klimaatakkoord van Parijs na en willen we biodiversiteit versterken(..) Zo doen we recht aan de aarde, aan volgende generaties en aan elkaar».*² Zoals ook in het regeerakkoord aangegeven, is en blijft het bevorderen van mensen- en arbeidsrechten in ons buitenlands beleid daarbij van essentieel belang. Het tegengaan van klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, ontbossing en andere milieudegradatie gaat samen met het tegengaan van misstanden op het gebied van mens en arbeid zoals gedwongen arbeid, kinderarbeid, onveilige en ongezonde arbeidsomstandigheden, en het bevorderen van leefbare lonen en inkomens (werkgelegenheid). *«Verschrikkelijke misstanden als kinderarbeid, milieuvervuiling en grootschalige ontbossing zijn niet acceptabel, waar ter wereld ze ook voorkomen».*³

Het kabinet doet het hier bovenstaande in partnerschap met ontwikkelingslanden (combinatie hulp-handel). *«Het kabinet zet zich er voor in dat ontwikkelingslanden baat hebben bij nieuwe Europese regelgeving en internationale afspraken op gebied van ketenverduurzaming en handel. De transitie naar duurzame, digitale en eerlijke handel vergt aanpassingen in ontwikkelingslanden die Nederland kan ondersteunen. Om dit te bereiken stimuleert het kabinet impactanalyses in ontwikkelingslanden. Het kabinet zorgt dat bij de vormgeving van deze maatregelen de landen zelf ook gehoord worden.»*

Het kabinet zet ook in op het bestrijden van *«in steeds meer landen georganiseerde en individuele vormen van corruptie welke een directe bedreiging vormen voor stabiliteit, welvaart en veiligheid. We zien dat dit onderwerp aan relevantie heeft gewonnen, ook in het licht van discussies die binnen de EU worden gevoerd. Om die reden wil het kabinet zich met gelijkgezinde partners inzetten voor het versterken van de internationale rechtsorde»*.⁴

De COVID19 pandemie heeft de kwetsbaarheid en de onlosmakelijke verbondenheid tussen de volksgezondheidssituatie en ongelijkheden in toegang tot gezondheidszorg blootgelegd. In het bijzonder werd dit duidelijk door het tekort aan COVID19-vaccins in OS landen, terwijl in Europa grote delen van de bevolking wel al gevaccineerd waren. In de kamerbrief d.d. 6 december 2021⁵ en ook in de BHOS nota is ingegaan op deze vaccin- en daarmee gezondheidsongelijkheid. Inzet op meer en eerlijkere kennisdeling vormt onderdeel van dit actieplan, gezondheidsge gelijkheid en de bredere Nederlandse inzet op mondiale gezondheid is vastgelegd in de Nederlandse Mondiale gezondheidsstrategie «Samen zorgen voor gezondheid wereldwijd» zoals op 21 oktober met uw Kamer gedeeld.⁶

² Coalitieakkoord «Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst» (Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77)

³ Kamerstuk 36 180, nr. 1

⁴ Beleidsbrief 8 maart 2022 Minister van Buitenlandse zaken (Kamerstuk 35 925 V, nr. 84)

⁵ Kamerbrief stand van zaken wereldwijde aanpak COVID-19 (Kamerstukken 33 625 en 25 295, nr. 332)

⁶ Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie 2023–2030: Samen zorgen voor gezondheid wereldwijd (Kamerstuk 36 180, nr. 25)

Geleerde lessen

Nederland heeft altijd oog gehad voor de ongewenste neveneffecten van Nederlandse beleid in OS- landen en heeft zich sinds 1998 op het tegengaan daarvan politiek gecommitteerd, vanaf 2016 ook in de vorm van een actieplan. Dit kabinetsbrede actieplan voor beleidscoherentie voor ontwikkeling is nog steeds een uitzondering in internationaal perspectief en ook de jaarlijkse rapportage aan uw Kamer wordt onder andere door de OESO⁷ als positief beoordeeld. We hebben veel geleerd de afgelopen jaren, mede door verschillende evaluaties die zijn uitgevoerd waarin beleidscoherentie aan de orde is gekomen. De geleerde lessen en aanbevelingen uit de evaluaties, voor zover overgenomen door het Kabinet, zijn bij de totstandkoming van dit actieplan meegenomen. Ook vanuit het maatschappelijke middenveld zijn oproepen gedaan ter verbetering van het actieplan. Onder andere is gevraagd naar meer expliciete overwegingen over synergie en uitruil, maar ook om expliciet in te gaan op de beleidskeuzes die schuren.⁸ Ook is gevraagd naar het «bredere verhaal»: waar draagt beleidscoherentie voor ontwikkeling aan bij, en hoe kan voortgang op die grotere thema's inzichtelijk gemaakt worden?

Tevens heeft de Tweede Kamer gevraagd om meer aandacht te besteden aan de SDG-toets bij nieuw beleid en regelgeving.⁹ Het Integraal Afwegingkader (IAK), in het bijzonder het onderdeel «effecten op ontwikkelingslanden» dat sterk verbonden is met SDG 17.4 (beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling versterken), is hiervoor het meest logische instrument. In samenwerking met de belangrijkste betrokken ministeries wordt conform de motie Ceder¹⁰ gekeken hoe de SDG-toets systematischer kan worden toegepast. Op het onderdeel «effecten op ontwikkelingslanden» zal daartoe met de meest betrokken ministeries halfjaarlijks in kaart worden gebracht welk relevant voorgenomen beleid, wet- of regelgeving komend jaar op de agenda staat en welke kennis en middelen ministeries nodig hebben om in een vroegtijdig stadium op beleidscoherentie voor ontwikkeling te toetsen.

De beleidsdoorlichting artikel 1 BHOS begroting «Gedeelde belangen, Wederzijds profijt?»¹¹, gaat ook in op coherentie voor ontwikkeling binnen het handelsbeleid. De aanbevelingen vinden deels hun weerslag in dit actieplan. Zoals ook in de kabinetsreactie is aangegeven «*Het kabinet is het eens met de evaluatoren dat de impact van handelsstromen op ontwikkelingslanden potentieel groot is in vergelijking tot hulpstromen. De inzet op coherentie op genoemde terreinen is logisch en het blijft nodig omwille van maximaal effectief beleid.*»¹² Zo zet Nederland o.a. in op hoge standaarden op het gebied van klimaat en milieu bij het afsluiten en implementeren van (EU) handelsakkoorden. Specifieke aanbevelingen op het gebied van de Nederlandse inzet op het versterken van belastingsystemen, zoals gedaan in de IOB evaluatie «*a taxing issue*»¹³ zijn overgenomen, zoals ook aangegeven in de kabinets-

⁷ 9789264278363-en.pdf (oecd-ilibrary.org)

⁸ 210603 Reactie Building Change op jaarrapportage beleidscoherentie

⁹ Motie van het lid Ceder cs. 25 november 2021, Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 40 en Motie van het lid Ceder, 28 september 2022, Kamerstuk 36 180, nr. 5

¹⁰ Ibid.

¹¹ Beleidsdoorlichting artikel 1 van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) (Bijlage bij Kamerstuk 34 124, nr. 25)

¹² Beleidsreactie – Evaluatie van artikel 1 van de BHOS-begroting (Kamerstuk 34 124, nr. 25)

¹³ Resultaten – Ondersteuning van ontwikkelingslanden bij belastingheffing | Resultaten | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB) (iob-evaluatie.nl)

reactie d.d. 29 oktober 2021¹⁴. Zo zijn bijvoorbeeld bij subdoel 3, Structurele capaciteitsopbouw voor goed belastingbeleid en goede belastinginning in ontwikkelingslanden, de indicatoren om voortgang te meten aangescherpt. Voor de herziening van de indicatoren is onder andere aansluiting gezocht bij de monitoring van de effecten van maatregelen tegen belastingontwijking die de vorige kabinetsperiode reeds zijn ingezet.¹⁵ Tevens zal bij de monitoring expliciet verwezen worden naar het *Addis Tax Initiative Monitoring Report*.

In de evaluatie «*Coherence of coexistence*»¹⁶, de evaluatie van de integratie van het Nederlandse hulp, handel en investeringenbeleid in Bangladesh, Ethiopië en Kenia, waarin onder andere de beleidscoherentie in drie partnerlanden is geëvalueerd, heeft de IOB de volgende twee aanbevelingen gedaan die relevant zijn voor dit actieplan: «*Wees expliciet over de mogelijke synergie en uitruil tussen beleidsdoelen*» en «*leg nadruk op een integrale aanpak van interventies gericht op meer beleidscoherentie*». Deze aanbevelingen worden in dit actieplan en de jaarrapportages opgevolgd.

Verkleinen Nederlandse klimaat-, land- en watervoetafdruk¹⁷

Zoals ook in de BHOS nota benoemd en zoals ieder jaar uit de Monitor Brede Welvaart blijkt, heeft Nederland een grote klimaat, land en watervoetafdruk¹⁸. Nederland gebruikt te veel natuurlijke hulpbronnen, in verschillende vormen. De voetafdruk is het beslag dat een persoon (of een gemiddelde inwoner van een staat) legt op de natuurlijke hulpbronnen op aarde (grond, voedsel, water, milieu). De voetafdruk is een overkoepelend concept dat kan worden ingevuld aan de hand van verschillende onderdelen. Naast de klimaatvoetafdruk, welke op CO₂ uitstoot ziet, kan de voetafdruk ook berekend worden aan de hand van, bijvoorbeeld, grondstoffen, land- en water gebruik. Zoals in de kabinetsreactie van 18 juli jl n.a.v. het artikel *National responsibility for ecological breakdown: a fair-shares assessment of resource use, 1970–2017* ook is aangegeven «*erkent het kabinet het gegeven dat de voetafdruk horende bij ons leefpatroon veel te groot is voor duurzaam behoud en herstel van biodiversiteit, een goede leefomgeving en de draagkracht van onze planeet. Onze samenleving staat voor de opgave om die voetafdruk substantieel terug te dringen.*»¹⁹ Bij de verschillende transitie en grote uitdagingen van deze tijd, de circulaire economie, de energietransitie, de toename van digitalisering, het onder druk staan van de planetaire gezondheid, is het verkleinen van de voetafdruk van belang. Om tot meer inzicht te komen over de verschillende onderdelen van de voetafdruk en hoe zij zich tot elkaar verhouden en om beter te begrijpen, zullen de komende jaren o.a. het Planbureau voor de Leefomgeving en het Centraal Bureau voor de Statistiek hier verder onderzoek naar doen.²⁰

¹⁴ kabinetsreactie-op-onderzoek-directie-iob-naar-ondersteuning-belastingheffing-in-os-landen (Kamerstuk 25 087, nr. 288).

¹⁵ Zie voor een overzicht van de maatregelen tegen belastingontwijking en belastingontduiking: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2021/01/21/maatregelen-tegen-belastingontwijking-en-belastingontduiking>

¹⁶ Resultaten – Evaluatie hulp, handel en investeringenbeleid in drie partnerlanden: Bangladesh, Ethiopië en Kenia | Resultaten | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB) (iob-evaluatie.nl)

¹⁷ Conform toezegging Minister aan Kamerlid Koekoek van VOLT in BHOS nota debat 28.9.2022 (Kamerstuk 36 180, nr. 21).

¹⁸ Bijlage bij Kamerstuk 26 485, nr. 370

¹⁹ Kamerstuk 26 407, nr. 144

²⁰ Duurzaam economisch beleid heeft meetbare voetafdrukken nodig (esb.nu)

Ook uit de jaarlijkse SDG-index wordt duidelijk dat Nederland een erg hoge *spillover score* heeft.²¹ Ook staat Nederland onderaan (31^e) in de Europese *Spillover Index*, de negatieve tegenhanger van de SDG-Index: wij zijn dus het Europese land met de grootste negatieve voetafdruk. Dit is onder andere berekend op basis van de negatieve effecten van handel en directe uitstoot door transport, maar ook door de economische effecten van *tax havens* en illegale geldstromen, een ander thema op dit actieplan.

Dit actieplan is niet de enige inzet van het kabinet op het terugdringen van de voetafdruk maar ziet vooral op coherentievraagstukken mbt de voetafdruk. Ook in het volgend jaar te verwachten Nederlandse *National Biodiversity Strategy and Action Plan* (NBSAP) zal op het verkleinen van de voetafdruk in worden gegaan. Naar aanleiding van de NBSAP, zal dit actieplan indien nodig ook geactualiseerd kunnen worden.

Het is bij de inzet op het verkleinen van de voetafdruk ook van belang om bewust en beducht te zijn op eventuele ongewenste neveneffecten. Zoals ook in de Internationale Klimaatstrategie wordt aangegeven; *«heeft Nederland oog voor de effecten die de duurzaamheidstransitie in landen kan hebben op mens en maatschappij en let op de verdeling van de lasten»*.²² De vergroening van economieën brengt nieuwe en groene banen, maar dit vraagt om zorgvuldige transitiepaden en speciale aandacht voor onderwijs en scholing toegespitst op een duurzame economie en decent jobs.

Het kabinet heeft de volgende doelen:

1. Nederlandse financiële stromen zijn consistent met het pad naar koolstofarme en klimaatweerbare ontwikkeling (Art 2.1.c van het klimaatakkoord van Parijs).
2. Nederlandse emissies zijn consistent met de 1,5°C-doelstelling.
3. Nederlandse productie, consumptie en handel vindt in toenemende mate plaats binnen planetaire grenzen met positieve impact op bestrijding van armoede en ongelijkheid.
4. Agrogrondstoffen- en houtketens naar Nederland vallend onder de Verordening ontbossingsvrije producten zijn uiterlijk in 2025 volledig ontbossingsvrij. Andere agrogrondstoffenketens volgen in de periode tot 2030, als onderdeel van de NL inzet om in 2030 wereldwijd ontbossing te stoppen.»
5. Het bedrijfsleven en financiële sector gebruikt natuurlijk-kapitaalrekeningen en zijn transparant over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit en natuurlijk kapitaal
6. Nederlands beleid leidt niet tot mogelijk negatieve gevolgen voor de voedselproductie, toegang tot water, bossen en biodiversiteit in ontwikkelingslanden.

Onwettige geldstromen en belastingontwijking²³

Nederland zet in op het tegengaan van onwettige internationale geldstromen, waaronder de geldstromen die gerelateerd zijn aan belastingontduiking, corruptie, witwassen, terrorismefinanciering en georganiseerde criminaliteit. Deze geldstromen verhinderen de ontwikkeling van (ontwikkelings)landen, doordat ze de beschikbare publieke middelen verlagen, bijdragen aan mondiale ongelijkheid en de rechtsstaat en veiligheid ondermijnen. Ook de geldstromen die met belastingontwijking in verband worden gebracht, welke in zichzelf niet onwettig zijn,

²¹ Sustainable Development Report 2022 (sdgindex.org)

²² Internationale Klimaatstrategie (Kamerstuk 31 793, nr. 231)

²³ Conform toezegging Minister aan Kamerlid Koekoek van VOLT in BHOS nota debat 28.9.2022 (Kamerstuk 36 180, nr. 21)

kunnen ten laste gaan van ontwikkelingslanden. De jaarlijkse uitstroom van onwettige geldstromen en belastingontwijking uit Afrikaanse landen wordt geschat op USD 88,6 miljard²⁴.

Het kabinet heeft de volgende doelen:

1. Tegengaan wereldwijde belastingontwijking, waaronder terugdringen van gebruik Nederland als doorstroomland, door unilaterale, bilaterale en multilaterale maatregelen
2. Tegengaan wereldwijde onwettige geldstromen, inclusief corruptie.
3. Ontwikkelingslanden hebben goed belastingbeleid en goede systemen voor belastinginning en zijn in staat om belastingontwijking tegen te gaan.
4. Ontwikkelingslanden zijn weerbaar voor onwettige geldstromen en zijn in staat om onwettige geldstromen tegen te gaan.

Vaccin- en mondiale gezondheidsongelijkheid²⁵

Vaccin- en mondiale gezondheidsongelijkheid is al eerder door de Tweede Kamer aan de orde gesteld²⁶ en is ook als coherentietheema in de BHOS nota opgenomen. De COVID19 pandemie heeft de enorme ongelijkheid in toegang tot vaccins, medicijnen en andere gezondheidsproducten blootgelegd. Ook is duidelijk geworden hoe belangrijk sterke weerbare gezondheidssystemen zijn voor een eerlijke toegang tot gezondheid wereldwijd. In de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie, die op verzoek van de Kamer is opgesteld, wordt hier nader op ingegaan. Beleidscoherentie en oog voor de belangen van OS-landen zoals ook nadrukkelijk door AIV²⁷ benoemd, vormen integraal onderdeel van de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie en zullen ook uitgangspunten zijn bij verdere interdepartementale samenwerking op basis van deze strategie. In dit actieplan zal enkel nader ingegaan worden op het bevorderen van gelijke toegang tot kennis op het gebied van vaccin en geneesmiddelenproductie.

Het kabinet heeft het volgende doel:

1. Nederland draagt bij aan het vergroten van mondiale toegang tot vaccins en geneesmiddelen, door het stimuleren van kennisdeling en het stimuleren van lokale productie.

Monitoring en evaluatie

Zoals ook de voorgaande jaren is gebeurd, zal de Tweede Kamer jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang van dit actieplan. Daarbij zal gerapporteerd worden op de geformuleerde inzet op basis van de indicatoren, tevens zal ingegaan worden op de voortgang op de bovengenoemde thema's op basis van de monitor brede welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de verschillende indexen op het gebied van spillover en voetafdrukken. Voor de voortgang op beleidscoherentie voor ontwikkeling op het gebied van gezondheid zal ook gekeken worden naar de implementatie van de Mondiale gezondheidsstrategie.

Naast concrete (proces)resultaten zal waar mogelijk gerapporteerd worden op de bijdrage aan lange termijn resultaten. Meer nog dan in

²⁴ Tackling Illicit Financial Flows for Sustainable Development in Africa, September 2020

²⁵ Conform toezegging Minister aan Kamerlid Koekoek van VOLT in BHOS nota debat 28.9.2022 (Kamerstuk 36 180, nr. 21)

²⁶ Motie van het lid Van der Lee c.s. 2 juni 2022 over afspraken over faciliteren van kennis- en technologieoverdracht bij een nieuwe pandemie (Kamerstuk 33 625, nr. 339)

²⁷ AIV-advies 121 6 april 2022 «Fundament voor een Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie»

eerdere actieplannen, zal daarom in dit actieplan en de jaarrapportages die hierover naar de Tweede Kamer gezonden worden, de link naar de *Spillover index* en de Monitor Brede Welvaart & de SDG's worden gelegd. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de voortgang en de data die gemeten worden in de Monitor Brede Welvaart & de SDG's niet allemaal jaarlijks worden gemeten en dat voortgang (of achteruitgang) ook niet direct te linken zal zijn aan de inzet in het actieplan. Lange termijn impact wordt door veel factoren en actoren bepaald en niet alleen door de specifieke inzet vanuit de rijksoverheid, zoals beschreven in dit Actieplan.

Naar aanleiding van de motie van het lid Van Raan²⁸ en op verzoek van de regering heeft het CBS gekeken of het mogelijk is een indicator toe te voegen aan de Monitor Brede Welvaart & de SDG's om meer inzicht te krijgen in de geldstromen als gevolg van fiscale constructies uit ontwikkelingslanden via of naar Nederland om daarmee te weten hoeveel waarde Nederland onttrekt aan landen elders. Het is gebleken dat dit momenteel niet mogelijk is door technische beperkingen en beschikbaarheid van de gegevens. Er zijn per land gegevens beschikbaar over de Nederlandse internationale handel in goederen en primaire inkomensstromen van en naar Nederland zoals rente en dividend. Deze gegevens geven een beeld met welke landen Nederland economisch relaties onderhoudt, maar er is geen verdere kwantitatieve of kwalitatieve informatie beschikbaar over wat deze relaties betekenen voor het andere land. Het is bijvoorbeeld niet bekend in welke mate door Nederlandse bedrijven lokaal belasting wordt betaald. Ook zullen veel relaties tussen Nederland en ontwikkelingslanden in de praktijk lopen via derde landen waardoor gegevens over de omvang van deze relaties geheel ontbreken. Wel zal de Kamer jaarlijks geïnformeerd worden in de kamerbrief «Monitoring van de effecten van de aanpak belastingontwijking» over rente-, royalty- en dividendstromen vanuit ontwikkelingslanden naar Nederland en vanuit Nederland naar laagbelastende jurisdicties.²⁹ De jaarrapportage van dit actieplan zal ook stilstaan bij deze gegevens.

Op verzoek van de Kamer is de afgelopen jaren specifiek ingegaan op genderresultaten in het actieplan. In dit nieuwe actieplan zal waar relevant hier weer op worden ingegaan. Meer in het algemeen geldt dat door het nieuwe Feministisch Buitenland Beleid dat op het moment van schrijven van dit actieplan ontwikkeld wordt, gender meer integraal zal worden meegenomen in het buitenland beleid. Hierover zal de Kamer ook separaat geïnformeerd worden.

Het actieplan zal begin 2023 door de IOB geëvalueerd worden, doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de werking van het actieplan als instrument om beleidscoherentie voor ontwikkeling te realiseren.

In bijlage 1 worden de subdoelen, inzet en indicatoren beschreven. Hier zal jaarlijks over gerapporteerd worden, medio mei, op Verantwoordingsdag.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher

²⁸ Motie van het lid Van Raan 9 juni 2021, (Kamerstuk 35 830, nr. 20).

²⁹ Kamerstuk 25 087, nr. 294.